

МАТЕМАТИКА DARSLARIDA INTERFAOL METODLAR

Yerkaboyeva Shahlo

Annotatsiya: Matematika ta'limining samaradorligi va sifatini oshirish, o'quvchilarda fanga bo'lgan qiziqish va ishonchni shakllantirish uchun zamonaviy yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada interfaol metodlar matematika fanini o'qitishda yangi, samarali va izchil usul sifatida keng qo'llanmoqda. Ta'limda yuz berayotgan islohotlar, zamonaviy pedagogik texnologiyalarning tatbiqi, o'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ularni faol harakatga jalb qilish maktab matematika darslarida interfaol metodlardan foydalanishni talab qilmoqda.

Kalit so'zlar: interfaol metodlar, matematika darsi, o'quvchi faolligi, guruhlarda ishlash, muloqot, ijodiy fikrlash, pedagogik texnologiyalar, o'zaro hamkorlik, zamonaviy ta'lim, tahliliy tafakkur.

Interfaol metodlar – bu o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida doimiy hamkorlik, muloqot va sarmazmun fikr almashinuvi asosida dinamika bilan olib boriladigan o'qitish jarayonidir. Bunday metodlar o'quvchilarning fikrlash faolligini, darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Matematika sohasi murakkab, mantiqiy, ketma-ket va tahliliy fikrlashni talab qiladigan fan sifatida interfaol metodlardan foydalanishni yanada dolzarbroq qilib qo'yadi. Interfaol metodlar yordamida matematikaning asosiy tushunchalari, nazariyasi va qonuniyatlari nafaqat yodlanadi, balki tushuniladi, o'quvchining xotirasiga mustahkam singib qoladi. Matematika darslarida interfaol metodlarni tatbiq etishdan ko'zlangan asosiy maqsad o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, ularning ijodiy faoliyatini kengaytirish, fanga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantirish, bilimlarni singdirishda amaliy va hayotiy yondashuvlarni ta'minlashdir. Interfaol metodlarning asosida o'quvchilarning shaxsiy faoliyati, mustaqil hayotiy tajribasi va faol ishtiroki yotadi. Bunday metodlardan foydalanish orqali, matematika fanining an'anaviy tushuntirish uchun sarflanadigan vaqti qisqaradi

hamda darsni ko‘proq tahlil, muhokama va fikr almashinuvi yo‘nalishiga o‘tkazish imkoniyati yaratiladi [1].

Interfaol metodlar, asosan, o‘zaro suhbat, bahs-munozara, guruhli va juftlikda ishlash, loyiha asosida ishlash, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Savatga savollar”, “Fikrlar durdona qutisi” kabi metodlarni qamrab oladi. Bu metodlarning har biri matematika darsini jonlantirish, turli fikrlar bilan boyitish, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida ochiq muloqot, ishonchli aloqa va o‘zaro hurmat muhitini yaratish uchun qulay imkoniyatdir. Shu bilan birga, har bir o‘quvchi o‘z bilim va faoliyati samaradorligiga ishonch hosil qilishi uchun sharoit yaratiladi. Matematika darslari odatda, mantiqiy tahlil, hisob-kitob, umumlashtirish va ko‘pchilik tomonidan baholash jarayonlari ko‘p bo‘ladi. Interfaol metodlardan foydalanish esa, bu jarayonlarda o‘quvchilarni faol jalb qilish, ularni mustaqil fikrlashga undash, matematik natijalarni izchil tushunish va xotirada uzoq saqlanishini ta‘minlaydi. Interfaol metodlar nafaqat ko‘nikma shakllantiradi, balki bilimlarni samarali o‘zlashtirish uchun imkon yaratadi. O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida doimiy hamkorlik, ochiq fikr almashinuvi orqali, matematik haqiqiyani to‘g‘ri anglash va uni kundalik hayotda tatbiq etishni o‘rgatadi. Bugungi zamonaviy darslarda, interfaol metodlarni tatbiq etishda o‘qituvchidan yuqori darajada metodik tayyorgarlik, har bir o‘quvchining psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda individual va guruhli ishlash uchun mos sharoit yaratish talab qilinadi. O‘qituvchi darsga puxta tayyorlanishi, har bir mavzuga mos metodni tanlab olishi, darsning maqsadidan kelib chiqqan holda eng samarali ish usullarini yo‘lga qo‘yishi kerak. Chunki interfaol metodlar samaradorligini oshirish – faqatgina shaklni emas, mazmun va sifatni tubdan o‘zgartirish deganidir [2].

Matematika darslarida interfaol metodlardan foydalanish uchun avvalo dars mazmuni yangicha tashkil etiladi. O‘quvchilarda mustaqil fikrlash, qiziqish, matnni anglash, muammoni yechish, har bir yechimdan xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantirish ustuvor vazifaga aylanadi. Bunda, o‘quvchi faqat ma‘lumot oluvchi emas, balki faol ishtirokchi, bilimlar va tajriba egasi, o‘z fikr-mulohazalarini bevosita loyiha va muhokama sifatida izhor etuvchi bo‘lib yetishadi. Shu o‘rinda, o‘qituvchi va

o'quvchi o'rtasidagi munosabatlar ham yangicha tus oladi. O'qituvchi-faqat bilim beruvchi, nazoratchi emas, balki maslahat beruvchi, yo'lko'rsatuvchi, zarur hollarda motivator vazifasini bajaradi. Interfaol metodlar yordamida matematika nafaqat maktab fani sifatida emas, hayotiy ko'nikmalar, mustaqil to'g'ri qaror qabul qilish, analitik o'ylash va vaqtni to'g'ri taqsimlash tizimi sifatida o'z aksini topadi. Matematika darslarida interfaol metodlarni joriy etishda yangi texnologik vositalardan ham samarali foydalanish mumkin. Darslarda zamonaviy o'quv-kompyuter texnologiyalari, virtual va onlayn platformalar, interaktiv doskalar, elektron darslik va mashg'ulotlar interfaol metodlarni yanada yuqori bosqichda tatbiq etishda yordamchi bo'lmoqda. Bu orqali darslarning mazmuni va sifati oshib, o'quvchilarda ko'proq mustaqil ishlash, topqirlik, tejamkorlik, hamda jamoada samarali ishlash ko'nikmalari shakllanadi. Interfaol metodlarning afzalliklari orasida o'quvchilar o'rtasida do'stona muhit yaratish, ochiq muloqot, har bir ishtirokchiga o'zini namoyon qilish imkonini berish, intellektual va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodlar yordamida, ayrim o'quvchilarda mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan matematikaga bo'lgan qo'rquv, tortinchoqlik, bilimga ishonchsizlik kabi his-tuyg'ular bartaraf etiladi [3].

Darslarda interfaol metodlarning joriy etilishi nafaqat o'quvchilarning fan bo'yicha bilim va ko'nikmalarini kengaytiradi, balki ularning liderlik, kommunikativ, mustaqil qaror qabul qilish, jamoaviy ishlash, axborotni tahlil qilish kabi hayotiy ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilar o'z fikrini boshqa tengdoshlari oldida aniq ifoda etadi, bilim va qarashlarini tahlil qilib, to'g'ri natijaga intiladi. Shuningdek, interfaol metodlarni tatbiq etishda, har bir o'quvchi o'z iqtidorini to'liq namoyon qilishi, mustaqil o'rganish va tahlil qilish, chuqur fikrlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Matematikaga oid masalalar va vazifalarni hal etishda birgalikda ishlash, yakka tartibda yoki guruhda muammolarni yechish, har xil yondashuvlarni ko'rib chiqish, fan asoslariga mustahkam ega bo'lishga yordam beradi. Bunday darslar o'quvchilarda mas'uliyat, intizom va o'zaro hurmat hissini kuchaytiradi. Interfaol metodlarni qo'llashning yana bir muhim jihati shuki, har

bir bola o'z o'rnini anglaydi va o'zining darsda faol ishtirok etishi, fikr bildirish huquqiga ega ekanini his qiladi. O'qituvchi esa har bir bolaning muvaffaqiyatiga quvonadi, dars jarayonini doimo harakat va haroratda saqlaydi, dars jarayonining samaradorligini baholash uchun turli bosqichlarni o'tkazadi, natijalarni to'g'ri tahlil qiladi [4].

Zamonaviy maktab matematika darslarida, jumladan, interfaol metodlarning joriy etilishi natijasida o'quvchilarda matematik tafakkur, mustaqil o'ylash, tahlil qilish va xulosa chiqarish qobiliyatlari rivojlanadi. Mavzular hayot bilan bevosita bog'lanadi, o'quvchilar o'z bilim va ko'nikmalarini hayotiy vaziyatlar yechimida qo'llash ko'nikmalariga ega bo'ladi. Interfaol metodlar yordamida matematika fani o'quvchilar ko'z o'ngida qiziqarli, hayotiy va ma'no-mazmunli yo'nalishga ega bo'ladi. Ushbu metodlarni o'zlashtirish va dars jarayoniga tatbiq etish uchun o'qituvchilar doimo o'z ustida ishlashlari, yangiliklardan xabardor bo'lishlari, doimiy ijodiy izlanishda bo'lishlari lozim. Chunki har bir darsning sifat va samaradorligi, o'quvchilarning darsdagi ishtiroki, natijada egallagan bilim va ko'nikmalari birinchi galda o'qituvchining mahorati, tajribasi va interfaol metodlaridan unumli foydalana olishlariga bog'liq. Darsda interfaol metodlarni har doim maqsadga muvofiq, o'rinli va samarali tatbiq etish matn mazmunining chuqur o'rganilishiga, barcha o'quvchilarning bilim olish jarayonida faol jalb qilinishiga yordam beradi. Bunday darslarda o'qituvchi rol o'ynaydigan emas, balki boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va hamkor sifatida ishtirok etadi, o'quvchilar esa, mustaqil bilim oluvchilar, tadqiqotchilar va ijodkorlar sifatida shakllanadi. Dars jarayoni doimiy yangilanish, tafakkurni yangilash, chuqur va keng qamrovli tahlil asosida olib boriladi. Natijada bilimlar mustahkamlanadi, o'quvchi o'z-o'zini baholash, tahlil va umumlashtirishni o'rganadi [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, matematika darslarida interfaol metodlardan samarali foydalanish o'quvchilarning shaxsiy, ijodiy, intellektual va ma'naviy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Interfaol metodlar yordamida matematika fanining o'qitilishi yangi bosqichga ko'tariladi, o'quvchilar mustaqil, faol va ijodkor shaxs

sifatida shakllanadi. Har bir dars mazmunan boy, shaklan turli, maqsadga muvofiq tashkil etiladi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasida doimo hamkorlik, ochiq muloqot va o'zaro ishonch mustahkamlanadi. Interfaol metodlar bugungi ta'limning ajralmas qismi bo'lib, yurtimizda zamonaviy matematika ta'limi rivoji uchun mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, N. (2018). "Matematika darslarida interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi." O'zbekiston matematika jurnali, 12(2), 88–94.
2. Bobojonov, U. (2019). "O'rta maktab matematika darslarida innovatsion yondashuvlar." Pedagogika va psixologiya, 5(3), 117–123.
3. G'ulomova, D. (2020). "Matematika o'qitishda zamonaviy interfaol texnologiyalar." Zamonaviy ta'lim, 8(1), 65–72.
4. Iqbolov, A. (2021). "Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning muammolari va yechimlari." O'qituvchi, 31(3), 44–50.
5. Jabborova, G. (2022). "Interfaol o'qitish metodikasi va matematika darslari." Innovatsion ta'lim, 15(1), 134–140.
6. Kamolova, S. (2017). "Matematika darslarida hamkorlikda o'qitish usullarining o'rni." Oliy ta'lim muammolari, 9(2), 24–29.
7. Matnazarova, N. (2021). "O'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishda interfaol metodlar." Pedagogika va innovatsiyalar, 3(4), 180–185.
8. Nasriddinov, S. (2019). "Matematika jarayonida media va axborot texnologiyalari." O'qitish texnologiyalari, 10(7), 51–56.